

Krzysztof Łabędź
Miroslaw Lakomy
Tomasz Litwin

PRZYSZŁOŚĆ DEMOKRACJI

ANALIZA POLITOLOGICZNA

WYDAWNICTWO NAUKOWE
UNIwersytetu Ignatianum
W KRAKOWIE

KRAKÓW 2025

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	7
Rozdział I: Kryzys demokracji liberalnej	11
Wprowadzenie	11
Charakterystyka demokracji liberalnej	12
Niektóre przyczyny kryzysu	18
Niektóre wskaźniki stanu demokracji	24
Zakończenie	26
Rozdział II: Przynależność do Unii Europejskiej a demokracja w państwie członkowskim	31
Wprowadzenie	31
Czy Unia Europejska ogranicza demokrację?	32
Zmiany w kierunku niedemokratycznym	37
Przestrogi i sankcje ze strony instytucji unijnych	40
Węgry	41
Polska	45
Zakończenie	56
Rozdział III: Oblicza demokracji. Od technokracji do „dyskretnego” totalitaryzmu	59
Wprowadzenie	59
<i>Technocracy Incorporated</i>	63
Wybrane idee paneuropejskie. W stronę eurobiurokracji	81
Nowy, „dyskretny” totalitaryzm	91

Rozdział IV: Niedemokratyzmy i niedemokracje	99
Wprowadzenie	99
Znaczenie i podstawowe kierunki badań nad niedemokratyzmami	100
Pojęcie „niedemokratyzmów” i jego dwie podstawowe teoretyczne implikacje	106
Krytyka demokracji jako źródło ideologii niedemokratycznej	108
Podstawy ideologiczne niedemokratyzmów	114
Typologia niedemokratyzmów	119
Praktyka funkcjonowania niedemokracji	137
Uwagi końcowe	147
Zakończenie	149
Bibliografia	151
Informacje o autorach	163
Summary	165

WPROWADZENIE

Jaka będzie przyszłość demokracji w Polsce i na świecie? Na to pytanie starają się odpowiedzieć nie tylko politolodzy, ale również politycy, dziennikarze publicyści. Co więcej, takie pytanie powinno być ważne dla każdego człowieka żyjącego w demokratycznym państwie, bowiem od kondycji demokracji w danym państwie zależy jakość życia jego obywateli.

Współczesna demokracja to demokracja liberalna to nie tylko cykliczne, uczciwe i rywalizacyjne wybory umożliwiające alternację władzy, ale również: prawa człowieka, praworządność, w tym mechanizmy i instytucje ograniczające władzę rządzących. Demokracja liberalna wymaga również akceptacji jej podstawowych zasad przez aktorów politycznych, gdzie obok rządzących niezwykle ważną rolę odgrywa opozycja polityczna. Także bardzo istotne jest, aby podstawowe zasady demokracji akceptowało społeczeństwo.

Podstawowym celem niniejszej monografii jest próba analizy przyszłości demokracji w Polsce i na świecie, na którą wpływ mają różne czynniki, takie jak globalny kryzys demokracji, członkostwo Polski w Unii Europejskiej, nowe technologie, czy też współwystępowanie obok demokracji systemów niedemokratycznych.

Można postawić wstępną hipotezę, że przyszłość demokracji nie rysuje się optymistycznie. Obecny kryzys demokracji, którego różne aspekty można wskazać: ekonomiczne, polityczne, kulturowe, podważa zaufanie społeczeństwa do tego systemu politycznego. Zarówno dotyczy to demokratycznych polityków, jak i demokratycznych instytucji. Społeczeństwa są w związku z tym gotowe do zaufania populistycznym politykom, którzy, gdy przejmą rządy,

dążą do ich utrwalenia poprzez zablokowanie mechanizmów ograniczających ich władzę. Takie działania mogą prowadzić do hybrydyzacji lub też autorytaryzacji demokratycznego ustroju danego państwa i przyjęcia formy niedemokratycznego reżimu. W tym miejscu można wspomnieć, że wbrew słynnej tezie o triumfie demokracji liberalnej i „końcu historii” Francisa Fukuyamy, systemy niedemokratyczne współwystępują obok demokracji i często podlegają konsolidacji, a nie demokratyzacji. Obok „klasycznych” już form niedemokratyzmów, jak autorytaryzm i totalitaryzm, pojawiły się nowe formy reżimów niedemokratycznych – reżimy hybrydalne. Zagrożenie dla demokracji stanowią również nowe technologie, często służące do manipulowania społeczeństwami, oraz związane z nimi międzynarodowe korporacje i miliarderzy z Doliny Krzemowej. Ci ostatni coraz bardziej przejawiają ambicje do rządzenia światem i wprowadzenia nowego systemu politycznego – technokracji. Z Polskiej perspektywy wydawało się, że pewnym zabezpieczeniem dla polskiej demokracji będzie nasze członkostwo w Unii Europejskiej. Jednak w obliczu niedemokratycznych przemian w Polsce i na Węgrzech instytucje unijne, choć je dostrzegały, okazały się bezradne.

W świetle powyższych rozważań autorzy przyjęli następującą strukturę książki. W pierwszym rozdziale zostało wyjaśnione pojęcie demokracji liberalnej oraz poddano analizie podstawowe przyczyny jej kryzysu. W kolejnym rozdziale przedstawiono działania instytucji unijnych wobec Węgier i Polski w związku z niedemokratycznymi przemianami w obydwu państwach. Trzeci rozdział został poświęcony różnego rodzaju zagrożeniom, jakie dla demokracji niosą nowe technologie. Ostatni rozdział dotyczy występujących obecnie niedemokratyzmów, które stanowią alternatywę dla demokracji liberalnej. W swoich rozważaniach oparliśmy się głównie na analizie literatury naukowej.

Mamy nadzieję, że nasza książka stanie się źródłem głębszej refleksji nad przeszłością demokracji oraz będzie postrzegana jako ważny sygnał o zagrożeniach dla niej. Demokracja nie jest

bowiem systemem politycznym danym raz na zawsze i może się ona przerodzić w system niedemokratyczny. Szczególnie w Polsce, gdzie nadal pamięta się czasy komunistyczne, powinniśmy cenić polską demokrację, bo nawet z jej ułomnościami jest na pewno lepszym systemem prawno-politycznym, również dla „zwykłych” obywateli, niż jakakolwiek forma niedemokratyzmu.

Mirosław Łakomy
Tomasz Litwin
Krzysztof Łabędź